

פרד"ס כיבוד דוד

ע"ש דוד שלמה בן ריבית ז"ל
ראש-הכולל הרב אורי פולק שליט"א

מס'

פרשת וילך- שכן טוב ושכן רע בעולמו של ה'-פשט לקח טוב

"ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימין למות" וגו' (פר' לא, פס' יד)

"למה נגזר עליו מיתה בלשון 'הן' רבן אמרי: למה הדבר דומה? לאחד שכיבד את המלך והביא לו דורון, חרב חדה. אמר המלך: "התיזו את ראשו בה". אמר לו אותו האיש: "אדוני המלך, במה שכבדתיר בה אתה מתז את ראשי?". כך אמר משה: "רבונו של עולם ב'הן' קלסתיך שנאמר 'הן' לה' אלקיך השמים ושמי השמים וב'הן' אתה גוזר עלי מיתה?". אמר לו הקב"ה: "שכן רע רואה את הנכנסות ואינו רואה את היוצאות". אמר לו: "אי אתה זוכר בשעה ששלחתיך לגאול את ישראל ממצרים אמרת לי 'והן לא יאמינו לי' הוי 'הן קרבו ימין למות'" (מדרש רבה ט ד)

מה נוראה היא ההערה הנלמדת מדברי חז"ל אלה אומר הגרי"ל חסמן זצ"ל בספרו ייאור יהל", שהרי מי גדול לנו ממשה ואף על פי כן בבואו לתבוע מהקב"ה על סמך מעשה טוב שעשה מכנה אותו הקב"ה "שכן רע" לפי שככל שההכרה של האדם גדולה יותר- גדילה גם התביעה ממנו! כדי לעמוד על גודל התביעה כדאי שנתבונן למה התכוונו חז"ל בהמשילים את משה רבינו ל"שכן רע". בענין שכירות בתים מצויים שלושת סוגי אנשים: בעל הבית, שכן (דייר) טוב, ושכן רע.

בעל הבית התובע מהדייר שכר דירה עושה זאת בלב שקט שכן האיש דר בדירתו ונהנה מרכושו. הדייר כל זמן שהוא בבחינת "שכן טוב" אמנם חש שהוא משלם עבור דירה שאינה שלו, וגם אחר התשלום לא תהיה שלו אך מכל מקום הוא מכיר בחובתו לשלם עבור ההנאה שהוא נהנה. הכרה זו נובעת מן הידיעה שסוף סוף בעל הבית הוא הבעלים.

ואילו הוא אינו אלא דייר "שכן רע" הוא דייר שכופר בטובה שקיבל מבעל הבית לדעתו, לא זו בלבד שלא נהנה מן הבית אלא טובה עשה לו ששמר על הבית. הקב"ה הוא אדון העולם! כל חיי האדם, כוחותיו, פעולותיו, ורכושו. הכל שלו יתברך. האדם המתגורר בבית ה' כל ימי חלדו הוא השכן הדייר הבחינה המעולה באדם היא שאינו חי בהרגשה כאילו הוא עושה מעשים טובים למען בוראו. כאשר הוא מניח תפילין הוא יודע שהראש והיד אינם שלו, בקובעו מזוזה הוא מכיר שהבית אינו שלו וכן הלאה בכל עניניו וצרכיו אין לו שום תביעה או ציפיה הנובעות משמץ של תחושת "מגיע לי" כל זה בא מתוך הכרה שיש אלקים בעולם ולו ראוי לשלם, כיאה לשכן טוב.

השכן הרע לעומתו חושב תדיר שהוא עושה טובה גדולה לבורא בקיימו את מצוותיו ואינו מרגיש כלל כי ה' הוא אדון הכל. לפי הנאמר עד כה נבין מה נוראה היא ההערה שבדברי הפתיחה של מאמרנו. משה רבינו ע"ה הזכיר רק תביעה של זכות "ב'הן' קלסתיך" ומיד נאמר עליו "שכן רע" ומדוע לפי שהרגשה כלשהי של "מגיע לי" פוגמת בהכרת בעלותו יתברך. ולכן הראו למשה מיד כיצד התבטא על בני ישראל "הן לא יאמינו לי", לומר לו שבנוגע לאחרים הבחין בחוסר ההבנה שהיה להם בהכרה באדנותו יתברך ומכאן חוזרת ונכפלת התביעה ממנו שבאותו חסרון שראה בהם, הוא חוטא בעצמו בתובעו זכות.

כאמור לעיל נתבע משה רבינו כפי רום מעלתו וכמו שאומר בעל "חובות הלבבות" שכל אחד נתבע לפי הכרתו מאחר שהכיר בגדולתו יתברך בלשון "הן" תובעים ממנו שלא תימצא סתירה בפעולותיו וזהו פשר משל החרב החדה מי שמושיט חרב חדה למלך מכיר בשלטונו, שכן חרב היא סמל לשררה ולשלטון ומכיוון שהכיר במלכות עליו להיזהר שבעתים שלא יותז ראשו על ידי החרב אם לא ימלא חובתו כלפי המלך

בברכת שבת שלום,
הרב אורי פולק שליט"א

כאני השבת:

א. וילך: ב"ג המלך פ"ת וילך פי' ב"ג המלך. כשחל ראש השנה יום ב' או ג' אז נצבים וילך נפרדים.

ב. וילך משה: לעיל מיניה כתיב לאברהם ליצחק וליעקב וסמך ליה וילך משה, שהלך אליהם להגיד להם כי קיים הקב"ה את שבועתו והכניס ישראל לארץ. ואיתא במדרש מכאן שהמתים מספרים זה על זה.

ג. ולבא- מלא וי"ו שלא אוכל עוד לבוא בששה סדרי משנה.

ד. ה' אלוקיך הוא עובר לפניך- פירוש מתחיל ומסיים בשם לומר שהקב"ה הולך לפני ישראל ולאחריהם. וכן כתיב כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלוקי ישראל.

ה. בבוא כל ישראל- מלא וי"ו כי ו' היו באים: כהנים וזקנים אנשים ונשים וטף וגר.

ו. העם האנשים (521)- בגי' זה שהם באים ללמוד (עם הכולל 521).

ז. הן קרבו ימך למות- אמר משה רבנו ע"ה: ריבונו של עולם, בזה הלשון שבחתיך שאמרתי הן לה' אלוקיך השמים וכו'. ובדרך זה אתה מבשרני למות? אמר לו הקדוש ברוך-הוא: וכי לא אמרת והן לא יאמינו לי וכל כך יען לא האמנתם בי.

ח. וקם העם- תגין על אות קו"ף לומר שימאסו ב-ק' ברכות ובבניין של שלמה שהיה היכלו ק' אמה.

ט. העם הזה וזנה אחרי (419)- בגמ' זה הוא מנשה (419).

י. והסתרתי פני מהם והיה לאכול (95)- ס"ת בגימט' המן (95), וזהו שדרשו בחולים ואנוכי הסתר אסתיר- רמז לאסתר.

יא. ומצאתו- חסר וי"ו לומר ששה פעמים גלו. ג' ע"י סנחריב וג' ע"י נבוזראדן.

יב. ולמדה את בני ישראל (עם הכולל 1090)- בגי' הן תורה בכתב (1090).

יג. שימה בפיהם (492)- בגימ' זה תלמוד (429).

יד. ואף כי אחרי מותי- כ"י שנים אחרי מותי. יהושע פרנס את ישראל כ"ח שנה וב' שנים האריכו הזקנים.

טו. הרעה באחרית הימים- ר"ת הבה (12), בגמ' גוג (12).

טז. וקראת- ד'. וקראת אתכם הרעה. וקראת שמו ישמעאל. וקראת שמו עמנואל. וקראת ישועה חומותיך כשתקרה אתכם הרעה וקראת ישמע אל שתתפלל לאל שישמע אליך ושיהיה עמנו אל ותשוב אליו בתשובה- אז וקראת ישועה חומותיך.

"שובה ישראל עד ה' אלקיך" (מן ההפטרה) בספר "מנורת המאור" (נר ה כלל א חלק א פרק ג) מובא בשם המדרש משל נפלא בענין התשובה :

משל לאנשים ההולכים בים בספינה ונתעכבו בה ימים רבים ולא הגיעו אל מחוז חפצם יום אחד נשבה רוח חזקה בים והולכה את הספינה והאנשים אשר בה. עד שהגיעה לאי אחד בתוך הים והיה הים סובב מכל רוח ובאותו האי היו אילנות גבוהים עד מאד והיו נושאים פירות ומיני מגדנות מכל מין ומין נחמד למראה וטוב למאכל והיו באותו האי מעיינות מים מתוקים מדבש והיו מתגברים והולכים ומשקים כל אותו האי עד שצמחו דשאין ורבו עשבותיו והנצו פירותיו ושושניו. וענפי האילנות שלחו יונקותיהן ושריגיהן ולבשו העלין, ועליהם כל עוף כנף פוצה פה ומצפצף והיה המקום נחמד לשבת בין מעיינות המים תחת צללי האילנות

והיו בספינה חמש כתות של בני אדם:

הכת הראשונה- לא רצו לצאת מהספינה וללכת אל האי כי אמרו אם נצא מן הספינה אפשר שתבוא רוח ותוליך את הספינה ונישאר באי ובשביל נחת רוח של שעה שנהיה באי בתאוות פירותיו נפסיד עצמותינו אם תלך לה הספינה ונישאר באי ונמות

הכת השניה- יצאו מן הספינה ונכנסו לאי אבל לא התמהמהו אלא אכלו מעט מהפירות וטיילו מעט על האי וחזרו מיד לספינה ומצאו מקומותם שהניחו וישבו בהם בריוח ולא הפסידו כלום בשביל שנכנסו לאי .

הכת השלישית - יצאו מן הספינה ונכנסו לאי ואכלו מפירות האילנות וטיילו באי ונתעכבו שם עד שבאה הרוח והיו המלחים רוצים לנהוג ספינתם ולהלך לדרכם תקעו המלחים בחצוצרות כמו שדרכם לתקוע בשעה שהולכים כששמעו קול החצוצרות מיד יראו על נפשותם ונכנסו לספינה ומצאו שהמקומות שלהם נתפסו על ידי אחרים בכל זאת מצאו לעצמם לשבת ביניהם בדוחק ולא מצאו מקומות בריוח כמו הראשונים .

הכת הרביעית- היו אוכלים מפירות האילנות והיו שטין באי והולכין על כל עבריו והיו שומעין קול החצוצרות ואמרו אף על פי שתקעו בחצוצרות לא ילכו עד שיקימו את התורן הקימו את התורן אמרו עדיין לא ילכו עד שיפרשו את הנס פרשו את הנס אמרו לא ילכו עד שיאכלו המלחים ובכל זה יושבים באי ואוכלים בפירותיו ושכורים ביין תאוותם עד שאכלו המלחים ונהגו ספינתם והתחילה ללכת כיוון שהיתה הספינה הולכת אמרו אם נמתין עתה רגע אחד תלך לה הספינה והרי אנו נפסדין וכלין מיד רצו על שפת הים וסיכנו עצמן עד שהגיעו אל הספינה ונכנסו בה ומצאו מקומן צר וישבו בדוחק ולא היה להם ריוח כאחרים שלא נתעכבו כל כך באי .

הכת החמישית - ישבו באי אוכלין ושותין ושמחין ולא נתנו אל לבם לשוב אל הספינה עד שהלכה ונשארו באי, נעים ונדים ועברו ימי החום ובאו ימי הקור ונשרו הפירות מן האילנות ויבשו העלין ונשארו לחורב ביום ולקרח בלילה ויצאו חיות רעות ומשונות מן האי והיו משחיתין בהן וטורפין ואוכלין בהם ונשארו בוכים ומתאבלים על שלא נכנסו בספינה ולא היה מועיל להם כלום וישבו באי עד שכלו ואבדו ונכרתו מן הספינה ומן האי .

וכן האדם בעולם הזה מעשיו הטובים דומים לספינה ואם ילך בתום לבב וישב על משמרתו לעבוד את בוראו ולא ידיחנו יצרו ללכת אחר תאוות העולם הזה והבליו הרי הוא נכנס בשלום ויצא בשלום כך **הכת הראשונה** של בני אדם שלא רצו להכנס באי הם הצדיקים הגמורים שלא טעמו טעם חטא מימיהם וכבשו את יצרם ולא הלכו אחר תאוות העולם הזה אלא ישבו על משמרתם ושמרו מקומם ולא נכנסו לאי הדומה לעבירות שמפתין את האדם בתענוגיהם והנמשך אחריהם יאבד והפורש מהם יצל .

הכת השניה - שנכנסו לאי ויצאו מיד דומין לבני אדם שחטאו וטעמו טעם החטא וחזרו בתשובה מיד בימי בחרותם וזו היא התשובה המעולה.

הכת השלישית - שלא יצאו מן האי עד ששמעו קול החצוצרות בספינה דומין לבני אדם שלא עשו תשובה עד עת זקנתם וראו שעיתם קצרה ואז עשו תשובה קודם שימותו ברשעתם ואף על פי שהם בעלי תשובה אין מקומם בריוח כמו שלפניהם

הכת הרביעית - שלא יצאו מן האי עד שהתחילה הספינה ללכת והיו ממתנין מזמן לזמן עד שלא נשאר להם פנאי לעלות בספינה אפילו רגע אחד דומין לבני אדם שאין עושין תשובה עד שעת המיתה כי יראו כי אזלת יד וחייהם חלפו ואין להם חיים בעולם הזה עושין תשובה מפני יראתם מן המוות ואף על פי שתשובתן מועלת להם אין מקומן כאחרים שלפניהם .

הכת החמישית - שישבו באי עד שהלכה הספינה ונשארו נעים ונדים ובוכים ומתאבלים ולא יועיל להם דומין לבני אדם הטבועים בעולם הזה בעומק תאוותם ההולכים אחרי שרירות לבם הרע ולא נתנו אל נפשם לעשות תשובה עד שמתו ברשעתן וכלו והלכו לאבדון ולבהלה ונהפך להם עונג העולם הזה לתולעת ולרימה אוכלת בשרם ושורפת נשמתם עד ששבין לחרפה ולדראון עולם כמו שנהפך ליושבי האי תענוגיהם לשפטים רעים חורב ביום וקרח בלילה חיות רעות ומשונות נחשים ועקרבים עכ"ד.

אוי לישינים והשינה בנקבי עיניהם

ובאמת "קול דודי דופק פתחי לי" קול הדוד דופק לפתחו וזהו ענין הכרוז המכריז למעלה בכל יום על התשובה כפי שמתבאר בזוהר הקדוש ח"א עז וזת"ד בוא וראה בשעת חצות לילה כשהקב"ה נכנס לגן-עדן להשתעשע עם הצדיקים כל האילנות שבגן-עדן מזמרים ומשבחים לפניו שכתוב ואז ירננו עצי היער מלפני ה' "

והכרוז הוא מלאך גבריאל קורא בחיל בכח ואמר לכם קדושים עליונים מי מכם שנכנס רוח באזניו לשמוע ועיניו פקוחות לראות ולבו פתוח לדעת ומכח הכרוז הזה מתעוררים הצדיקים בעולם הזה לקום משנתם ולעסוק בתורה. אוי להם לישינים והשינה בנקבי עיניהם ר"ל שישינים בתרדמת הזמן יכול להיות שהם קמים בשעה הזאת אבל כדי לרוץ אחרי הבלי העולם הזה ואז "עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו" מפסידים את האפשרות להתחבר לכרוז התשובה.

לכן הזוהר הקדוש מכנה אותם "שינתא בחוריהון" העיניים שלהם הם כמו חורים ונקבים חלולים לא יודעים ולא מסתכלים איך יעמדו בדין כשיצטרכו לתת דין וחשבון כי אחרי הפטירה כאשר הגוף נטמא ע"י העוונות הרבים של אותם אלה שלא מקשיבים ל"כרוז"

והנשמה מסתלקת מהגוף ושטה על פני אויר טהור וזך דהיינו שרוצה להיכנס להיכל לבנת הספיר ועולה ויורדת כי השערים של ההיכל לא נפתחים אחרי אשר נטמאה בעוונות בהבלי עולם הזה ומתגלגלת כאבן בתוך כף הקלע שמלאך אחד דוחה את הנשמה לכאן והשני לכאן אוי להם מי יבקש זכות בעדם שלא יקומו בעידון והתענוג של הצדיקים בגן-עדן ויחסר מקומם משם ובמקום זה נמסרים לדומה שרו של גיהנם וירדו לשם ולא עולים.

אין להם כח לעלות משם בעצמם אלא כשיעברו הצדיקים בגיהנם הם יכולים להעלות את הנשמות גם מן ההיכל הנקרא שאול ראה מש"כ בספרי "כגבר יאזור חלציו" עמ' קלז קלח עליהם כתוב "כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה" איוב ז' ט' באותה שעה מתעוררת שלהבת אחת מצד צפון ומכה בארבע צדדי העולם ויורדת ומגעת בין כנפי התרנגולים ומעוררת השלהבת את התרנגולים וקוראים

אבל אין מי שיתעורר משנתו וישים לב לכל הקריאה אלא אותם צדיקי אמת המתעוררים בלימוד התורה ואז הקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבגן-עדן מקשיבים לקולם כמ"ש "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני" עכ"ל

וכן בזוהר הקדוש ח"ג נז, וזת"ד אמר רבי שמעון: תמה אני על בני העולם שאין להם עינים לראות ולב להשגיח ואינם יודעים ואינם שמים ליבם להסתכל ברצון אדונם איך הם ישינים ואינם קמים משנתם כטרם שיבוא אותו היום שחושך ואפילה יכסו עליהם ובעל הפיקדון יתבע חשבון מהם

והכרוז קורא עליהם בכל יום ונשמתם מעידה בהם בכל יום ולילה והתורה מרימה קולרת לכל צד ומכרזת ואומרת "עד מתי פתאים תאהבו פתי מי פתי יסור הנה חסר לב אמרה לו לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי" ואין מי שיטה אזנו ואין מי שיעורר ליבו עכ"ל

וכמה חבל שאיננו מטים אذن ומעוררים הלב שכן כותב המדרש שהש"ס ה' ב' וזת"ד אילו היו ישראל עושים תשובה אפילו יום אחד מיד הם נגאלין ומיד בן דוד בא גם אם לא הגיע הקץ ועת הגאולה וכל שכן עכשיו שכבר הקץ באיחור מה הטעם "כי הוא אלהינו ואנחנו עם מרעיתו וצאן ידו היום אם בקולו תשמעו"

דהיינו מיד היום ובכל יום שהוא גם אם אינו יום מיועד לקץ הזה רק אם בו ביום בקולו תשמעו רבי יודן ררבי לוי אמרי "הרפו ודעו כי אנכי אלוקים ארום בגויים ארום בארץ" דורשים הרפו מלשון הרף עין משך זמן קצר ביותר כמו אדם וממצמץ בעין אמר הקב"ה לישראל הרפו ממעשיכם הרעים ועשו תשובה כהרף עין ודעו מיד "כי אנכי אלוקים" עכ"ל